

Ποιμαίνοντας ποιητικά (Αθανάσιος Κολιοφούτης, Δρ. Θεολογίας - Εκπαιδευτικός)

/ [Πεμπτούσία](#)

Image not found or type unknown

(Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=162231>)

Η ενδελεχής μελέτη των ποιημάτων του αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η χρησιμότητα της συγγραφής τους και η σημασία του περιεχομένου των στίχων έναντι της ποιητικής δεινότητας συνηγορούν εν προκειμένω υπέρ της ποιμαντικής αξιοποίησης της τέχνης εκ μέρους του δημιουργού τους. Αυτό εξάλλου προκύπτει από παραδοχή που κάνει ο ίδιος ο άγιος στα ποιήματά του^[1].

Ο λακωνισμός στην περιεκτικότητα του ποιητικού αυτού λόγου και το ευχάριστο άκουσμα στον αναγνώστη των θείων εντολών με λυρικά άσματα προσέδιδαν στον

άγιο τη δυνατότητα να μεταφέρει στο ποίμνιό του με ευχάριστο τρόπο λόγο ωφέλιμο, που αποτελεί έκφραση πίστεως και ταυτόχρονα, το απόσταγμα της εμπειρίας της παραγμένης ζωής του. Όλη η ζωή ενός χριστιανού εξάλλου, αποτελεί μια περίοδο κρίσης συλλήβδην. Ο τρίτος λόγος σχετίζεται με την αναγκαιότητα να μην πλεονεκτούν στο λογοτεχνικό είδος της ποίησης οι μη Χριστιανοί. Αυτό δεν μπορούσε να το αποδεχθεί με κανέναν τρόπο ο άγιος. Τέλος, βιώνοντας κατά τη διάρκεια συγγραφής των ποιημάτων του τα γεράματα και τις ασθένειες, βρήκε στην ποίηση μία ευχαρίστηση και παρηγοριά. Επιπρόσθετα στο επιγράμμα των στίχων του έργου *Γνωμολογία Τετράστιχος* υπαινίσσεται ότι ο στόχος του είναι διδακτικός, καθώς επιχειρείται σ' αυτό ένα μνημόσυνο σοφίας με τετράστιχα, τα οποία περιέχουν πνευματικές γνώμες[2].

Είναι προφανές ότι η έμφαση του αγίου στο πνευματικό περιεχόμενο των στίχων παρά στην πνευματική δεινότητα έχει επίσης ποιμαντικό υπόβαθρο. Η δεξιοτεχνία με την οποία χειρίζεται τη γλώσσα, που πολλές φορές μετασχηματίζεται σε αττικίζουσα αρχαιοπρεπή διάλεκτο, η χρήση του μέτρου και της προσωδίας, η μεταφορά ακόμα και ομηρικών λέξεων ή άλλων γλωσσικών σχημάτων εντάσσονται στο πλαίσιο της επίτευξης των ποιμαντικών του στόχων (Μαράς, 2014). Αποδεικνύεται λοιπόν, ότι ο άγιος δεν κάνει τέχνη για την τέχνη, αλλά την αξιοποιεί προκειμένου να καταστήσει το ποίμνιό του αποδέκτη των μηνυμάτων της πίστεως. Ο ποιητικός λόγος του αγίου δεν είναι αυτοσκοπός αλλά προσλαμβάνει ουσιαστικό και διδακτικό περιεχόμενο και διδακτική και παραμυθητική χροιά. Τα ποιήματα του αγίου αντανακλούν τον ποιμένα που ενεργοποιείται για να σημάνει πνευματικό συναγερμό, προκειμένου να εγείρει τα πνευματικά τέκνα του από τον πνευματικό λήθαργο που διάγουν και να δρομολογήσει την επαναφορά τους στον δρόμο της πνευματικής προκοπής και σωτηρίας. Η διαποίμανση εξάλλου έχει την έννοια της πνευματικής καθοδήγησης των λογικών προβάτων του Χριστού και είναι σύμφυτη με την ευρύτερη διαδικασία της σωτηρίας: κάθαρση από τα πάθη του σώματος, της ψυχής και της διάνοιας, φωτισμός από την αγιαστική και σωστική χάρη του Αγίου Πνεύματος και ένωση με τον Θεό (Μεταλληνός, 1990, σ. 73). Με το χάρισμα της καρδιογνωσίας και διάκρισης των σκέψεων του ποιμνίου, διαγιγνώσκουν την ασθένεια του πνεύματος και υποδεικνύουν τον ορθό προσανατολισμό τους. Καθίστανται «άγγελοι του Θεού» που διαθέτουν την ικανότητα να βυθοσκοπούν και να ανοίγουν τις ψυχές των πιστών. Έστω και αν πολλές φορές χρησιμοποιούν καυστικό ή ελεγκτικό λόγο, σκοπός τους δεν είναι να κολακέψουν αλλά να θεραπεύσουν. Η επίτευξη του ποιμαντικού αυτού στόχου καθιστά τον άγιο Γρηγόριο αυστηρό στις κρίσεις του και δεκτικό στη χρήση ενός αυστηρού πολλές φορές λόγου, που αποσκοπεί στη στηλίτευση όλων των κοινωνικών ή ηθικών στρεβλώσεων της εποχής του.

Πρέπει να επισημάνουμε στο σημείο αυτό ότι για τους Πατέρες της Εκκλησίας τα οικονομικά προβλήματα, οι οικονομικές ανισότητες ή οι οικονομικές διαιρέσεις των ανθρώπων κάθε εποχής αποτελούν απόρροια της αμαρτωλής κατάστασης του μεταπτωτικού ανθρώπου. Στην παραδείσια κατάσταση προφανώς δεν υπήρχαν ούτε διαιρέσεις ούτε ανισότητες. Και ενώ ο Θεός οικονόμησε κατά τρόπο, ώστε να γίνεται ανεκτή στο πλαίσιο μιας αναγκαστικής αλληλεξάρτησης η διάκριση των ανθρώπων σε πλούσιους και φτωχούς, ώστε οι μεν πρώτοι να δύνανται να αποδείξουν τη φιλανθρωπία και χρηστότητά τους, οι δε δεύτεροι την καρτερία και υπομονή τους, όταν δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο, τότε βιώνουμε τις τραγικές συνέπειες της μεταπτωτικής στρέβλωσης. Αποτελεί βασικό θεολογικό αξίωμα ότι απόλυτος κύριος της γης είναι μόνο ο Θεός ενώ η κυριότητα υφίσταται μόνο κατ' ανάθεση του Θεού στους ανθρώπους. Η κτήση πλούτου πέραν των ορίων της αυτάρκειας είναι για τους Πατέρες ηθικά αθέμιτη (Μαντζαρίδης, 1991, σσ. 350-355).

[1] Γρηγορίου Θεολόγου, Βίβλος Β΄, ἔπη ἱστορικά, τ. Α΄ περὶ ἑαυτοῦ, ποιήμα ΛΘ΄ εἰς τὰ ἕμμετρα, PG 37, 1331A-1333. Βλ. σχ. Ε.Π.Ε., τ. 10, 315, 33-57, σ. 315:

«Τί οὖν πέπονθα, τοῦτ' ἴσως θαυμάσετε.

Πρῶτον μὲν ἠθέλησα, τοῖς ἄλλοις καμῶν,

Οὕτω πεδῆσαι τὴν ἐμὴν ἀμετρίαν·

Ὡς ἂν γράφων γε, ἀλλὰ μὴ πολλὰ γράφω,

Καμῶν τὸ μέτρον. Δεύτερον δὲ τοῖς νέοις,

Καὶ τῶν ὅσοι μάλιστα χαίρουσι λόγοις,

Ὡσπερ τι τερπνὸν τοῦτο δοῦναι φάρμακον,

Πειθοῦς ἀγωγὸν εἰς τὰ χρησιμώτερα,

Τέχνη γλυκάζων τὸ πικρὸν τῶν ἐντολῶν.

Φιλεῖ δ' ἀνίεσθαί τε καὶ νευρᾶς τόνος·

Εἴ πως θέλεις καὶ τοῦτο· εἰ μὴ τι πλέον,

Ἄντ' ἄσμάτων σοι ταῦτα καὶ λυρισμάτων.

Παίζειν δέδωκα, εἴ τι καὶ παίζειν θέλεις,
Μή τις βλάβη σοι πρὸς τὸ καλὸν συλωμένω.
Τρίτον πεπονθῶς οἶδα· πρᾶγμα μὲν τυχὸν
Μικροπρεπές τι, πλὴν πέπονθ'· οὐδ' ἐν λόγοις.
Πλέον δίδωμι τοὺς ξένους ἡμῶν ἔχειν·
Τούτοις λέγω δὴ τοῖς κεχρωσμένοις λόγοις
Εἰ καὶ τὸ κάλλος ἡμῖν ἐν θεωρίᾳ.
Ἵμῖν μὲν οὖν δὴ τοῖς σοφοῖς ἐπαίξαμεν.
Ἔστω τις ἡμῖν καὶ χάρις λεόντιος.
Τέταρτον εὖρον τῆ νόσῳ πονούμενος
Παρηγόρημα τοῦτο, κύκνος ὡς γέρων,
Λαλεῖν ἑμαυτῷ τὰ πτερῶν συρίγματα,
Οὐ θρῆνον, ἀλλ' ὕμνον τιν' ἐξιτήριον.».

[2] Γρηγορίου Θεολόγου, Βίβλος Α΄, ἔπη ἠθικά, τ. Β΄, γνωμικὰ τετράστιχα ΛΓ΄, PG 37, 928. Βλ. σχ. Ε.Π.Ε., τ. 9, Ἐπίγραμμα τῶν στίχων, σ. 415:

«Γρηγορίου πόνος εἰμὶ, τετραστιχίην δὲ φυλάττω,
Γνώμαις πνευματικαῖς μνημόσυνον σοφίης.».